

עומק הפשט

בס"ד, יום ג' פרשת ראה כ"ו אב תשע"ח, בין הזמנים.

בירורי הלכה אקטואליים, מפי גדולי ופוסקי הדור שליט"א. לעורר לב המעיין, ואין לסמוך על הדברים הלכה למעשה.

גליון נושא:

'צהבת בברית מילה'

פנינים

מידע חשוב להורים...

סגולות: יש הרבה סגולות להוריד את הצהבת - ליטול לתינוק נטילת ידים - נעגל וואסר (תשובות והנהגות חלק ב סימן תצ בשם הסטייפלער, ומציין שמבני ביתו לא שמע שמאשרים שאמר כן). להצמיד יונה לטבור התינוק והיונה שואבת את הצהבת מהתינוק ומתה במקום. לגלות את הטבור של התינוק מול השמש תחת כיפת השמים למספר רגעים (חובה לקבל על כך הנחיות ברורות מרופא מומחה, כדי שלא יגרם חלילה נזק לתינוק מחמת שיהוי זמן רב, מול השמש הלוהטת).

בבתי חולים, בצהבת גבוהה מכניסים את התינוק תחת פנס כחול, לגמור את בישול הכבד.

תזונה: להפסיק את ההנקה (לגמרי, או להוריד במינון), ולתת לתינוק בכל ארוחה ויטמין אי (E) נוזלי. תזונה נכונה במינון מדויק (לא מידי הרבה, ולא מידי קצת), ובזמנים קבועים לפי הנחיית צוות הבית חולים. יש גם רפואה טבעית בשם 'טיפות הרב'.

חפצים: להניח ליד התינוק - אבנים מיוחדות (ניתן להשיג בגמ"ח המיוחד לשם כך), תפוחים, תכשיטי זהב, דג חי, ועוד.

בדיקה: על ההורים לבדוק "קודם הברית" (בדיקת המוהל, או 'בדיקת דם' בבית חולים לבירור מספר בילירובין), ואין לסמוך על בדיקת המוהל בשעת הברית, שמא לא יעמוד בניסיון לבטל את הברית ולומר לכולם לחזור הביתה אחרי שכולם טרחו והתאספו, וימול את התינוק שיש לו צהבת במספר גבוה למרות הסכנה הכרוכה בדבר, כפי שכבר אירע לפעמים, ה"י.

ועל זה מזהיר השולחן ערוך (יו"ד סימן רסג סעיף א) על הצורך הגדול להיזהר בדברים האלו, שלא למול תינוק שיש בו חשש חולי, כי סכנת נפשות דוחה את הכל, וגם שאת הברית מילה אפשר לעשות בפעם אחרת, ולעומת זאת, לעולם אי אפשר להחזיר לחיים, נפש אחת מישראל.

בעתו ובזמנו: מובן היטב הברכה המיוחדת ב'מי שבירך' - ויזכר אביו ואמו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו... ונאמר אמן: 'בעתו' פירושו 'ביום השמיני' שהצהבת לא תגרום לדחיית הברית ליום אחר. ואילו 'בזמנו' פירושו 'לפני חצות', שיזכו לקיים דין 'זריזין מקדימין למצוות', שלא יהיה צהבת ביום השמיני ויצטרכו למולו חמש דקות לפני השקיעה. ❖

סכנת חיים!

ירוק: מסופר בגמ' (שבת דף קלד. בחולין דף מז:) אמר רבי נתן שוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא, ובאת אשה אחת לפני, שמלה בנה ראשון ומת, שני ומת, שלישי הביאתו לפני, ראיתיו שהוא ירוק, הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית. אמרתי לה המתיני לו עד שיפול בו דמו. והמתינה לו, ומלה אותו וחיה, והיו קורין שמו נתן הבבלי על שמי.

מסביר המאירי (שבת דף קלד.), אם נראה ירוק ביותר אין הדם שבגופו מבושל כל כך, ומסתכן אפילו בהוצאת מעט דם, לכן מאחרים למוהלו עד שיפול בו דמו. גם בספר 'זכרון ברית לראשונים' לרבי יעקב הגוזר מסביר הטעם שלא למול תינוק ירוק ביותר, כי לא נגמר עדיין כל צרכו ולא נכנס בו עדיין הדם, ומתוך כך הוא חלש ואין בו כח לסבול צער המילה והוא סכנה, לכן דוחים את הברית. הרי שהמאירי ורבי יעקב הגוזר הבינו בכוונת חז"ל, שירוק שבתינוק הוא בגלל חוסר בשלות, שאין מספיק דם תחת העור (ראה בהמשך שיש עוד סוג 'צהבת' שנובעת ממחלה, ועל זה הגמ' לא דיברה).

חוזק: לדעת הרמב"ם (מילה פרק א הלכה יז), והחכמת אדם

(כלל קמט סעיף ד) רק אם התינוק ירוק ביותר, דוחה את הברית. אולם דעת השולחן ערוך (יו"ד סימן רסג סעיף א) שכל תינוק שהוא ירוק יותר מהרגיל, דוחה את הברית, עד שיחזור מראהו להיות ככל התינוקות. ובערוך השולחן (סימן רסג סעיף ג) ובנמוקי הר"ב (יו"ד סימן רסג) ביארו, שגם הרמב"ם התכוין כשיטת השו"ע, וכותב שמדגיש זאת, כדי שלא יבוא מוהל, וירצה לסמוך להקל, כהבנת החכמת אדם בדעת הרמב"ם.

1. מה פירוש ירוק

ירוק/צהוב: הפוסקים דנו בכלליות מהו הצבע שקראו חז"ל ירוק, האם הכוונה לירוק שלנו, או לצהוב שלנו - ונפק"מ לגבי דחיית ברית מילה, מראות דם בנדה, מראות נגעים, אתרוג (תוס' סוכה דף לא: ד"ה הירוק), טריפות.

צהבת מצויה: ולגבי ברית, כידוע תופעת הצהבת בברית מילה מצויה מאוד בתינוקות הנולדים, וכפי שהעיד גאב"ד טשעבין זצ"ל שבגליציה בשנים קדמוניות, החמירו מאוד בנושא של צהבת, ונדיר היה שיעשו ברית מילה בזמן. וכן מעידים מוהלים מומחים, כי נושא הצהבת שכיח מאד, והוא 'מעשים בכל יום', ושייך אצל כמעט 50% מהבריתות.

כתב בשבט הלוי (חלק ג סימן קמב) וכן נקטו הרבה פוסקים, למרות שבגמ' הוזכר רק ירוק שצבעו ככרתי = ירוק חזק, אך הוא הדין שצריך להמתין כאשר התינוק ירוק שצבעו געה"ל = צהוב, ולמעשה אין מלין תינוק שיש לו צהבת.

ועיין בספר ברית אברהם (מהדורה חדשה תשע"ו עמוד עא) שסיכם בזה 3 דעות, יש אומרים שצהוב בכלל ירוק, ומלין אותו מיד כשהבריא בלי לחכות ז' ימים. יש אומרים שצהוב אינו בכלל ירוק, ומכל מקום צריך לחכות מדין חולה שיש בזה פיקוח נפש, וימתין ז' ימים. ויש אומרים שצהוב חמור מירוק וצריך להמתין ז' ימים. ולמעשה מסיק שצריך לחכות ז' ימים.

2. מדידת רמת בילירובין (צהבת)

כידוע, הרופאים המציאו שיטת מדידה לצהבת, באמצעות בדיקת דם רגילה, במעבדה מפענחים כמה אחוזי בילירובין (צהבת) נמצא במ"ג דם. מספר פירושו - רמת % בילירובין במ"ג דם.

מאיזה מספר ניתן למול: דעות רבות ישנם בין הפוסקים עד איזה מספר בתוצאת הבדיקה של הבילירובין (צהבת) ניתן לערוך את הברית, כמו כן נחלקו האם ניתן לסמוך על הבדיקות בלבד, או על ראית המוהל.

בזמנו: ממספר 20 ומעלה, לכל הדעות ובכל המצבים דוחים את הברית. עד מספר 10, לכל הדעות עושים ברית בו ביום, ובאנגליה אין מלים אפילו בפחות ממספר 10, כל שרואים מראה צהוב על התינוק. במספרים שביניהם, נחלקו הפוסקים מאיזה מספר כבר נחשב מידי גבוה, ודוחים את הברית - 13/12/10 ועוד שיטות, ויש נוקטים שתלוי גם איך נראה לעין מראה התינוק, כאשר הוא נראה צהוב מאוד ובעליה דוחים את הברית, אבל אם לא ניכר עליו הצהבת והצהבת בירידה אפשר למול אותו במצב הזה בזמנו.

בתשובות והנהגות (כרך ב סימן תצ) כתב שאנו מוהלים רק כשהוא לערך במספר 10, ויש מוהלים שמקילים למול 12 ולא נוכל למחות בידם, מ"מ אם מלים במספר גבוה יותר אפילו משהו ראוי לחשוש שמצוותה לדחות, ונמצאים מבטלים ח"ו מצות מילה.

השבט הלוי (חלק ט סימן רז) כתב שלא יספיקו מספרי הירקון אם למעלה מ-10 אם למטה מ-10, כל זמן שרואים שהתינוק עדין ירוק באמת, ויש המקילים אם הוא למטה מעשרה, ורואים בחוש שהירקון פוחת והולך במספר וגם במראה חוזק הירקון, ואז מוהל מומחה ירא באמת יכריע, ודוקא למראה עיניו ישפוט, כאשר כן נהגו רבותינו מאז ומעולם.

מחקרים: לפני מספר שנים, פירסמו כמה רופאים מומחים מחקר מקיף בנושא צהבת בתינוקות, ולדבריהם אי אפשר לקבוע צהבת (הפיסיולוגית) כמחלה, על בסיס בדיקת רמת הבילירובין בלבד, כי אם בהצטרף נתונים נוספים במכלול המצב הרפואי של התינוק (תהליך התפתחות הצהבת, בשלות התינוק). לשיטתם, תינוק בתהליך התפתחות תקינה, אפילו אם יהיה לו צהבת מספר 19 אינו חולה, ומותר למולו.

מעיד המוהל המומחה הג"ר שלמה שוחט שליט"א - כי בעקבות בירור המחקרים, הורה הגרש"ז אויערבאך זצ"ל שמותר למול תינוק בזמנו אפילו במספר 13, כי דברי הרופאים אינם סותרים במפורש את דברי חז"ל, כי הגמ' מדברת בתינוק ירוק שלא נפל בו דם, ובירוק שניכר לעין, שלכן אסור למול אותו כל

מנהג ישראל תורה

מנהג מוהלים מומחים...

בזמנו: למעשה מנהג המוהלים המומחים, שאם הברית בזמנו ביום השמיני, מקילים עד מספר 12 ויש מקילים עד מספר 13.

היות שאין מקור הלכתי למספרים ואינם הלכה למשה מסיני, צריך לקיים את הכלל שכתב השו"ע (יו"ד סימן רסג סעיף א) שהתינוק יהיה ככל התינוקות. ומוטל על המוהל להתבונן ולראות בעיניו, שאם הצהבת בירידה דרסטית, והתינוק בריא וחזק, אפשר להקל יותר במספרים.

שלא בזמנו: ברית שלא בזמנו, יש להמתין 'עד שיתחזק כוחו' כלשון הפוסקים, ולכך יש להמתין יותר עד שירד למספר 11, ויש אומרים עד מספר 12.

המתנה ז' ימים: ברוב המקרים לא צריך לחכות שבעה ימים שאין זה חולה כל גופו. כי אם במספר גבוה ביותר. לנוהגים בשיטת הגרי"ש אלישיב זצ"ל רק במספר 18.5 - 19. לנוהגים בשיטת הגר"ש הלוי ואזנר זצ"ל ממספר 15-16 צריך לחכות שבעה ימים. ולנוהגים בשיטת הגר"מ ברנדסדורף זצ"ל אין ממתנים כלל לצהבת שבעה ימים, רק אם החליפו את כל דמו. ❖

זמן שהוא צהוב, אבל הצהבת כיום אינה מחלה מסוכנת לתינוק. גם הגרי"ש אלישיב זצ"ל מתחילה היה מורה לא למול במספר 13, ובסוף ימיו בעקבות המחקרים, היקל שמותר למול במספר 13.

מאידך המנחת יצחק (חלק ג סימן קמה ס"ק א) מאריך להוכיח, שאין להקל לסמוך על דברי הרופאים כלל, אחרי שקבלנו מחז"ל שיש סכנה בדבר.

המצאת הרופאים: וכתב פרופסור הרב אברהם שטיינברג (בית הלל קובץ יח עמוד פ) שהמספרים בצהבת, הינה המצאה של הרופאים, ואין לה בסיס מוסמך, ובכל מספר בבילירובין יש חילוקי דעות בין הרופאים האם הוא מצב מסוכן לברית או לא, ולכל מוהל יש רבנים שאוסרים ורבנים שמתירים, ומכיון שמבחינה רפואית לא ניתן לקבוע רף ברור של מספר בבילירובין מתי מסוכן למול את התינוק, לכן צריך להתחשב במספר גורמים נוספים - למשל אם התינוק פג או בשל, גיל הופעת הצהבת, מגמת הצהבת בעליה או בירידה, ויש לוודא שאין סיבות אחרות לצהבת.

3. ברית שלא בזמנו

שלא בזמנו: ההכרעות האמורות, נאמרו לגבי ברית 'בזמנו' שדוחה אפילו שבת וחמורה ביותר, כמבואר בב"ח (ריש הלכות מילה), ומשום כך מקילים יותר במספרי הצהבת. אבל ברית שלא בזמנו, מחמירים יותר במספרי הצהבת. ואין מלין אותו עד שיצא לגמרי מכלל סכנה. וכמו שכתב הגר"ד ישראל שווארץ שליט"א (שו"ת אור ישראל חלק א עמוד שמח) שבצהבת מספר 12 אם הברית בזמנו מלים מיד, אבל שלא בזמנו ממתנים לירידה נוספת. וראה במנהג ישראל תורה - מנהג מוהלים מומחים, שיש פער של מספר או שתיים בין ברית בזמנו לברית שלא בזמנו.

4. תינוק שהיה לו צהבת

נעלם: לדעת המנחת יצחק זצ"ל והגרש"ז אויערבאך זצ"ל (נשמת אברהם חלק יו"ד סימן רסג ס"ק א) צריך שהצהבת תיעלם לגמרי מכל הגוף, ולא לסמוך על הרופאים, ולכן ממתנים שרמת הבילירובין תרד עד מספר 11/12, וצריך שיהיה נראה לעיני המוהל שהתינוק אינו צהוב. ולדעת התשובות והנהגות (חלק ב סימן תצ) צריך שירד עד מספר 10 (או מעט יותר).

בירידה: שיטת הציץ אליעזר (חלק יג סימן פב) והדברי מלכיאל (חלק ב סימן קלב), שמותר למול כאשר הצהבת בירידה, ונעלמה מרוב הגוף, בצירוף דעת הרופאים שאין סכנה בברית.

שיטת הגר"ד שמואל הלוי ואזנר זצ"ל (שבט הלוי חלק ה סימן קמח אות ב) שמותר למול כאשר הצהבת יורדת עד ל-12 או 15. ותלוי איך נראה לעין, אם ניכר הצהבת דוחים את הברית, ואם לא ניכר מלים בזמנו.

5. האם צריך להמתין ז' ימים

המתנה: קיי"ל שתינוק חולה, צריך להמתין עד הברית, שבעה ימים מעת שהבריא. ונחלקו גדולי הפוסקים, האם תינוק שהיה לו צהבת מוגדר כחולה שצריך להמתין שבעה ימים מעת שנעלם הצהבת, או

שאפשר למול מיד. דעת המהר"ם מרוטנבורג (חלק ב סימן קנב) ושו"ת בית יצחק (יו"ד חלק ב סימן צא) ועוד הרבה פוסקים, שדינו כחולה וצריך להמתין שבעה ימים.

מאידך דעת הג"ח (יו"ד סימן רסג), והנודע ביהודה (יו"ד סימן קסה), שאין דינו כחולה ואפשר למול מיד כשתיעלם הצהבת. וכן הוכיח הציץ אליעזר מכמה פוסקים שמלים מיד, אלא שחילק בסוגי הצהבת.

בשו"ת שבט הלוי (חלק ט סימן רז) כותב שעד 14-15 מעלות לא ממתנינים ז' ימים, אבל מ-15 ומעלה (כולל) מחכים ז' ימים כדין חולי כל הגוף, והכל לפי מראית העין של מוהל מומחה ירא באמת שיכריע בדבר.

ממתי מונינים: לשיטות שצריך למנות שבעה ימים, נחלקו מאיזה מספר מתחילים למנות את השבעה ימים, דעת הג"ר יהושע ישעיה נויבירט זצ"ל (נשמת אברהם חלק יו"ד סימן רסג) מונינים שבעה ימים מהיום שירד הצהבת מתחת ל-18. ולדעת הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל לכאורה צריך להמתין עד שירד מתחת ל-12, ומאז לספור שבעה ימים.

והביא פרופסור הרב אברהם שטיינברג (בית הלל קובץ יח עמוד פ) הכרעת כמה פוסקים, שאם התינוק היה צהוב יותר ממספר 14, מונינים שבעה ימים, ואם היה פחות מ-14 אין מונינים. ועיין שם שהביא דעות נוספות. וראה עוד במדור מנהג ישראל תורה - "מנהג המוהלים על פי פוסקי זמננו".

החליפו את דמו: מבואר בשו"ת אגרות משה (יורה דעה חלק ב סימן קכא) שאם מספר הצהבת גבוה מאוד (חולי שנקרא בלו בייביס), והרופאים מחליפים את דמם, לכל הדעות דינו כחולה כל גופו וממתנינים לו ז' מעת לעת. אף שלדעת הרופאים יכולים למולו, שאין לך חולי גדול מזה שהוצרכו להחליף דמו.

חובת בדיקה: תינוק שנדחה הברית עקב הצהבת, הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל (מילה שלמה עמוד תיב) שאין חיוב לבדוק כל יום האם הצהבת נעלמה. אבל מעת שניכר השיפור צריך לבדוק כל יום, למרות הטירחה הכרוכה בכך, שהרי עובר כל רגע על עשה שיש בו כרת.

6. האם צריך הטפת דם ברית?!

בדיעבד: כתב בשו"ת בנין ציון (חלק א סימן פז), ישרש יעקב (יבמות דף סד:), ואות חיים ושלום (סימן רסב סעיף ה), שאם מלו את התינוק בזמן שהיה צהוב, צריך לעשות הטפת דם ברית, כשיבירא התינוק. מאידך דעת הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (נשמת אברהם יו"ד סימן רסב ס"ק ד) שבדיעבד אין צריך הטפת דם ברית.

הטפת דם: לדעת המהרש"ם (חלק ד סימן קכ), זוכר הברית (סימן טו ס"ק יד), שד"ח (מערכת מ"ם כלל קד אות ו), אין להטיף דם ברית בתינוק שיש לו צהבת. מאידך לדעת הג"ר שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל והגר"צ אבא שאול זצ"ל (נשמת אברהם יו"ד סימן רסג ס"ק ח, אוצר הברית חלק ג עמוד קנח), יש להסתפק בדיון זה. שהרי אנו רואים שלוקחים דם מתינוקות בימים הראשונים, ואין זה מסכנם.

יישר כח: ברכת תודה לאחי הג"ר ראובן נתן נטע לוי שליט"א בעל מחבר ספר 'נטע רענן', על ליבון ובירור כל צדדי העניין, חלק גדול מתוכן הגיליון הוא מדבריו. וכן ברכת יישר כוח למוהל המומחה הג"ר שלמה שוחט שליט"א בעל מחבר הספר הנפלא מילה שלמה, שנעזרנו רבות בכתביו.

סיכום הגיליון:

דינים העולים

- א. ירוק: מבואר בגמ' שאסור למול תינוק ירוק, מפני הסכנה ביציאת הדם. לדעת הרמב"ם רק ירוק הרבה, ולדעת השו"ע גם ירוק מעט.
- ב. צהבת: למעשה נוקטים הפוסקים שאין מלין תינוק צהוב. ואין לסמוך על דברי הרופאים שאין סכנה בכלל למול תינוק שיש לו צהבת אפילו במספר 19, שדבריהם נגד חז"ל.
- ג. מספרים: ברית בזמנו; ממספר 20 (רמת % בילירובין במ"ג דם) ומעלה, לכל הדעות ובכל המצבים דוחים את הברית. ממספר 10 ומטה לכל הדעות עושים ברית בו ביום. במספרי הביניים נחלקו הפוסקים מאיזה מספר דוחים את הברית - 13/12/10 ועוד, ויש נוקטים שתלוי איך נראה לעין מראה התינוק, במראה צהוב דוחים את הברית, ואם לא ניכר הצהבת מלים בזמנו.
- ד. המתנה: לגבי המתנת ז' ימים, יש אומרים שאפילו הגיע לרמה של 19 אין צריך להמתין, יש אומרים שרמה של 19 צריך להמתין, יש סוברים 16-18, ויש סוברים 15. וכן תינוק שהחליפו דמו צריך להמתין.

יש אומרים שסופרים את השבעה ימים מ-18 ואילך, ויש אומרים שצריך להמתין עד שירד ל-12 ומאז לספור.

ה. הטפת דם ברית: אם מלו את התינוק כשהיה צהוב, יש אומרים שצריך הטפת דם ברית, ויש חולקים שבדיעבד אין צריך הטפת דם ברית. יש אומרים שאין להטיף דם לתינוק שיש לו צהבת, ויש מצדדים להתיר.

ו. בדיקה: תינוק שדחו את מילתו אין חיוב בדיקה בכל יום. אבל לאחר שניכר השיפור, צריך לבדוק כל יום.

ז. סגולות: יש הרבה סגולות להוריד את הצהבת, כמבואר בפנים. מוטל על ההורים לבדוק קודם הברית האם התינוק צהוב, שמא בשעת הברית המוהל ימול למרות הסכנה. ❖

עומק הפשט

נייד: 052-7687405 | פקס: 02-6507823 | 5047867@gmail.com

לרפואת:

זכות הפצת התורה

לאלפי קוראי

הגיליונות, לרפואת

הילד ישראל מרדכי

בן נחמה צירל נ"י

לרפואת שלימה בתוך

שאר חולי ישראל.

הנושא לשבוע הבא;

דין האבן שנפלה מזה'כותל המערבי'

אפשרות להנצחה; לע"נ, לרפ"ש, לישועה, וכדומה!

ניתן לשלוח - רעיונות ותיקונים, הוספות והערות, להגדיל תורה ולהאדירה.

אפשר לתרום עבור הוצאת הגיליונות בעמדות הממוחשבות של 'נדרים פלוס' ו'קהילות' ברחבי הארץ, תחת המדור 'קופות נוספות' לפי החיפוש: 'עומק הפשט'.

וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 1529.

הודעה חשובה:

אפשר לקבל חינם כל

שבוע את הגיליון במייל

המעוניין ישלח בקשה

לכתובת

5047867@gmail.com